

**Nemzetközi
Kapcsolatok
Multidiszciplináris
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Vigvári Gábor

Globalizáció és fejlesztő állam

A nemzetközi rezsimek változásának hatása a fejlesztő államra

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Benczes István, Ph.D
Egyetemi docens

Budapest, 2012

Világgazdasági Tanszék

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Vigvári Gábor

Globalizáció és fejlesztő állam

A nemzetközi rezsimek változásának hatása a fejlesztő államra

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Benczes István, Ph.D
egyetemi docens

© Vigvári Gábor

Tartalomjegyzék

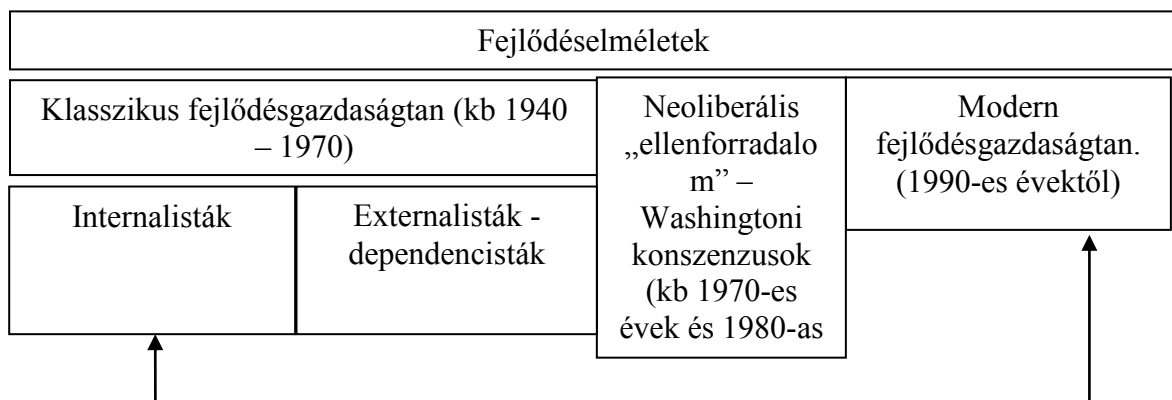
Tartalomjegyzék.....	3
1 Kutatási előzmények és a téma indoklása.....	4
2 Felhasznált módszerek.....	7
3 Az értekezés eredményei.....	15
3.1 A rezsimek változása és annak okai.....	15
3.2 A globalizáció hatása a fejlesztő államra.....	20
4 Következtetések összegzése.....	24
5 Főbb, a disszertációban hivatkozott irodalmak.....	28
6 A szerző témában megjelent publikációi.....	32
6.1 Magyar nyelvű publikációk.....	32
6.2 Angol nyelvű publikációk.....	32
6.3 Egyéb, nem a témában készült publikációk.....	33

1 Kutatási előzmények és a téma indoklása

A közgazdaságtannak egyik állandó kérdése a gazdasági fejlődésnek, vagy annak hiányának kutatása. A korai klasszikus politikai gazdaságtan egyenesen központi kérdésként tekintett erre, nem hiába adta Adam Smith a Nemzetek gazdagsága címet ma alapműnek tekintett könyvének. Noha a neoklasszikus közgazdasági iskola fókuszából a kérdés kikerült, a második világháború után újra fontossá vált. Nem véletlenül, a korábbi gyarmatok függetlenné válása, illetve Latin-Amerika gazdasági teljesítményének visszaesése kialakítja a fejlődő országok kategóriáját. Ezeknek az államoknak a fejlesztése már akkor kardinális kérdésnek számított, napjainkra pedig a harmadik világ leszakadása globális problémának tekinthető.

A leszakadó, fejlődő országok tanulmányozására, illetve számukra kidolgozandó fejlesztéspolitikák kidolgozására jött létre a fejlődésgazdaságtan aldiszciplínája. A második világháború után kialakult fejlődésgazdaságtan tudománya természetesen rendkívül nagy fejlődésen ment keresztül, és ez alatt az idő alatt különböző időpontokban más és más uralkodó nézetrendszer alakult ki képviselői között. Noha különböző szakemberek eltérő szakaszolást, csoportosítást tartanak elfogadhatónak (magyarul ezekről lásd Szentes 2011, az idegen nyelvű szakirodalomban például Meier és Stiglitz 2000, illetve Todaro és Smith 2009), ezek alapvető jellemzői mégis rendkívüli hasonlóságot mutatnak.

Az alábbi ábra a fejlődéselméletek lehetséges osztályozását mutatja, az egyes elméleteket időben is elhatárolva egymástól

1. ábra: A fejlődésgazdaságtan fejlődése (Forrás: saját ábra)

Az ábra szerint a klasszikus fejlődésgazdaságtan idejében alapvetően a fejlődésgazdaságtan internalista és externalista iskoláját különböztethetjük meg. Az internalista felfogás szerint az elmaradottság oka a fejlődő országokban valamilyen belső ismérv, míg az externalisták szerint ezt a nemzetközi kapcsolatok fejlődők számára előnytelen voltában kell keresni. A két felfogásban annyi közöset mindenképpen lehet találni, hogy javaslataikban kiemelt szerepet kapott az aktív állami fejlesztéspolitika, mely jellemzően (importhelyettesítő) iparosítást jelentett. Az 1970-es évektől kezdve, aztán teret nyertek a liberalizációs elméletek, majd, elsősorban a kelet-ázsiai országok sikereinek hatására is, az intézményi alapú fejlődéselméletek.

Az 1980-as végére, 1990-es évek elejére lett népszerű a fejlesztő állam modellje, mely elsősorban a kelet-ázsiai államok sikeres fejlesztéspolitikájára keresett magyarázatot. A fejlesztő állam klasszikus modellje, bár abban mindenki egyetért, hogy egy sikeres fejlesztéspolitikai modellről van szó, viták keresztüzében áll. Világnézeti szempontból különböző talajon álló közgazdászok vitatkoznak arról, tulajdonképpen mit is jelentett gazdaságpolitikai szempontból? Szociológusok, és más társadalomtudományokban jártas szakemberek történelmi és kulturális szempontból találják kiemelendőnek.

A második világháború utáni fél évszázad abszolút fejlődéstani sikertörténetének a kelet-ázsiai államok, elsősorban a Koreai Köztársaság, Tajvan, illetve a két városállam, Hong-Kong és Szingapúr számít. Egyes szerzők (Johnson 1982) ide sorolják Japánt is, mely ugyan nem fejlődő országgént vágott neki második világháború utáni történetének, azonban a világháborús pusztítás majdhogynem visszaminősítette fejlődő országnak. A későbbi időszakban is a térség országai jelentik az igazi sikertörténetet, bár ez már nem olyan zökkenőmentes, mint a korábbiak, de Malajzia, Thaiföld fejlődése is impresszív.

A szakirodalom pontosan Johnson (1982) fent már hivatkozott műve után kezdi komolyan venni a kelet-ázsiai sikereket. A későbbi, sikereket elemző művek kapcsán kezdik használni a „modellre” a fejlesztő állam elnevezést, először kifejezetten a kelet-ázsiai példákra, majd az elnevezést elkezdik kiterjeszteni más sikeres államok gyakorlatára. Dolgozatunkban a fejlesztő állam fogalmát járjuk körbe, a hagyományos megközelítéstől némileg eltérve.

Dolgozatunk kiinduló pontja, hogy megértsük, mi is a fejlesztő állam? A koncepció kidolgozásához alapvetően a fejlődéstudományok internalista megközelítéséhez fordulunk. A fejlesztő állam fő teoretikusai, akik a modell részletes, empirikus leírását adják, mint az úttörő Johnson könyv (Johnson 1982), vagy Alice Amsden (1989), illetve Robert Wade (1990) művei, a fejlesztő állam úgynevezett államközpontú megközelítését jelentik (Stubbs 2005). E nézetrendszer szerint a fejlesztő állam egy sikeres, állam által vezérelt piacgazdaság modelljét tárja elénk, ahol az állam szelektív iparpolitikával, fegyelmezett makrogazdaság-politikával éri el azokat a sikereket, melyek az 1980-as évek végére nyilvánvalóak lettek. Ez alapján dolgozatunkban a fejlesztő államot az alábbi ismérvek szerint definiáljuk:

1. Egy gazdaságfejlesztési stratégia, mely alapvetően a „nagy lökés”, illetve az abból származó importhelyettesítő iparfejlesztési koncepcióra épül.
2. Túllép a hagyományos internalista megközelítésen azzal, hogy az importhelyettesítő fázis után, tudatosan nyitva, exportvezérelte stratégiába megy át. Ez a gazdaságpolitikai különbség a kor más fejlesztési stratégiáihoz képest.
3. És végül, ami már nem gazdaságpolitikai kérdés: az állam képes volt arra, hogy az importhelyettesítő iparosítás során a megfelelő szektorokat jelölje ki fejlesztésre, nem volt tapasztalható jelentős járadékvadász magatartás, továbbá a fejlesztés hosszú távon is fenntartható volt: válságok alatt is csak kisebb visszaesések voltak jellemzőek. Szintén képes volt arra, hogy a kialakult iparágak exportképességét biztosítsa.

Összefoglalva tehát a fejlesztő állam modellje magába foglalja a fejlődéstudományok internalista ágának elképzeléseit, mind a régi, mind a modern felfogásban. Hiszen a klasszikus fejlődéstudományok receptjét követte, ami az iparpolitikát illeti. Másfelől a fejlesztő állam egy intézményileg stabil szerkezet, mely nélkül a gazdaságpolitikai elképzelések nem valósulhattak meg.

A fejlesztő állammal alkotott koncepció tehát alapvetően a fejlődéstudományok internalista ágához tartozik. Azzal, hogy a gazdaságpolitikai kérdéseken túl a modern internalista megközelítés beemeli az intézményi kérdéseket is a vizsgálatba, kétségtelenül sokat javul a sikeres fejlesztéspolitikáról alkotott elképzelésünk. Azonban ez a felfogás elfeledkezik egy fontos dolgról: mégpedig arról, hogy az államok nem egy légtérben léteznek, hanem egy nemzetközi környezetbe ágyazódnak be. Kérdés, hogy ezt a nemzetközi környezetet figyelembe kell-e vennünk akkor, amikor sikeres fejlesztő állammal beszélünk?

Az állam fejlesztéspolitikai képességeit tehát valamifajta külső tényezők is befolyásolhatják. Dolgozatunkban azt vizsgáljuk, hogy milyenek és hogyan működnek ezek a külső körülmények, melyek ezzel a befolyásoló képességgel bírnak, és milyen hatásuk van napjainkban, a globalizáció korában. Ezzel hozzájárulunk egyfelől a fejlesztő állam irodalmához azáltal, hogy annak sikerességét és későbbi kudarcát külső tényezőkkel magyarázzuk. Másrészt hozzájárulunk a globalizáció állami szuverenitásra való hatását vizsgáló irodalomhoz azáltal, hogy speciálisan a fejlesztő állam képességeit vizsgáljuk a globalizációban.

2 Felhasznált módszerek

A világgazdaságban rendre kialakulnak olyan nemzetközi intézmények, melyek az államok nemzetközi kapcsolatait hivatottak szabályozni. Ezek az intézmények a nemzetközi rezsimek. A nemzetközi rezsimek kialakulásával, működésével többek között a nemzetközi politikai gazdaságtan (NPG) tudománya foglalkozik. Noha a rezsimek működésével kapcsolatban az NPG különböző iskolái eltérő nézeteket vallanak, igyekszünk rámutatni arra, hogy a rezsimek a legtöbb állam számára exogénnek tekinthetők, vagyis az egyes államok nem, vagy csak igen korlátozottan képesek befolyásolni azokat.

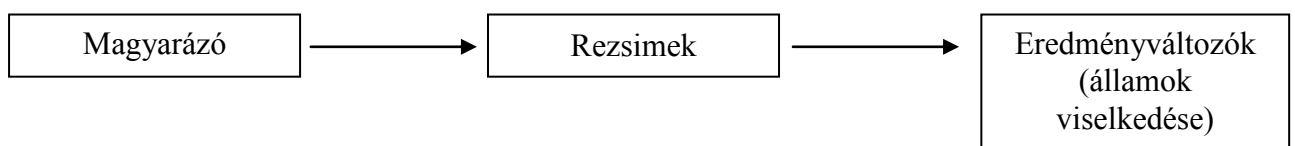
A rezsimek fogalmát először Ruggie használta 1975-ös cikkében, ahol azt a következő módon definiálta: „kölsönös elvárások, szabályok és előírások, tervek, szervezeti energiák és pénzügyi kötelezettségek összessége, melyeket államok egy csoportja elfogadott”. (Ruggie 1975: 570) A napjainkban valószínűleg legszélesebb körben elfogadott definíció a fent hivatkozott, Krasner által szerkesztett kötetben megjelent, mely szerint a rezsimek „implicit és explicit elvek, normák, szabályok és döntéshozatali procedúrák összessége, amelyek körül a szereplők elvárásai a nemzetközi kapcsolatok egy adott területén összefutnak”. (Krasner 1982: 186, magyarul idézi Gilpin 2004: 82) Krasner a definíciót így folytatja (im.: 186): „Az elvek bizonyos tények, ok-okozati kapcsolatok, illetve a becsületes viselkedés elfogadása. A normák jogok és kötelezettségek által meghatározott viselkedésminták. A szabályok konkrét cselekmények előírása vagy tiltása. A döntéshozatali procedúrák pedig a kollektív döntés meghozatalának és bevezetésének a módja.”

A rezsimeknek tehát négy „összetevőjük” van, elvek, normák, szabályok és procedúrák. Ezek ráadásul egymással hierarchikus kapcsolatban állnak. Ez a különbségtétel Krasner számára

azért is hasznos, mivel ennek segítségével definiálja nemcsak a rezsimek magát, de annak változását is. A szabályok és procedúrák változása Krasner számára a rezsimek belüli változást jelent, míg az elvek és normák változása jelenti magának a rezsimek a megváltozását (im: 187).

Természetesen a fenti definíciónak vannak előnyei és hátrányai. A definíció egyik kétségtelen előnye, hogy különbséget lehet segítségével tenni a nemzetközi rezsimek és a nemzetközi szervezetek között. Utóbbiak képesek cselekedni mint önálló aktorok, míg a rezsimek nem. Ugyanakkor fontos felismerni, hogy a legtöbb nemzetközi rezsim úgy mond rendelkezik nemzetközi szervezettel, mely a legtöbbször ráadásul elengedhetetlen például a formális szabályok alkalmazása esetén. Egy másik fontos dolog, amely a fenti definícióból következik, hogy a nemzetközi rezsimeket intézményekként kell kezelnünk, és ennek megfelelően kell a rezsimekkel kapcsolatos kutatásokat folytatni, hiszen a fenti definíció összecseng North (1990) intézménydefiníciójával. Eszerint az intézmények formális szabályok és informális kööttségek (magatartási normák, a társadalmi aktorok számára irányadó cselekvési minták, panelek), amelyek magukban foglalják betartásuk kényszerét is.

A nemzetközi politikai gazdaságtan az államok viselkedését szeretné megérteni a nemzetközi gazdasági rendszerben. A rezsimek elmélet szerint a rezsimek megváltoztatják az államok viselkedését, így a rezsimekről alkotott modellünkben ezek az eredményváltozók. Mindezeket a hatalmi viszonyokból, a nemzetközi rendszer struktúrájából, illetve az egyes államok érdekeiből vezethetjük le, így ezek lesznek a magyarázó változóink. A rezsimek esetében az alapfeltevés az, hogy jelenlétük valamilyen befolyásoló hatással bír az eredményváltozókra.

2. ábra: A rezsimek lehetséges hatása a nemzetközi rendszerben (Forrás Krasner 1982: 189)

A rezsimek tehát olyan intézmények, melyek befolyásolják az államok viselkedését a nemzetközi rendszerben. A kérdés, miért jönnek létre ezek a rezsimek, milyen motivációk bújnak meg létrehozásuk mögött?

Ahogy Kiss J. fogalmaz (2003) a nemzetközi kapcsolatok elméletével kapcsolatban, melynek elméleti iskoláit tulajdonképpen az NPG amerikai ága is megörökölte, az IR tudománytörténetének úgynevezett második vitájában kialakult egy egységes nézőpont, mely szerint a nemzetközi politikai alakulását is pozitív tudományos eszközökkel, rendszerközpontúan kell vizsgálnunk, ahol a rendszert alkotó államok egyfajta „homo oeconomicus”-ként saját hasznukat (hatalmukat) maximalizálják. Mind a realizmus, mind a vele szemben álló neoliberális¹ iskola elfogadja ezt a fajta racionalizmust vizsgálatában. Elmondhatjuk tehát, hogy az NPG mainstreamje igen sokáig elfogadta ezt a racionalista kiindulópontot.

Így a rezsimmelélet kapcsán elmondható, hogy ez a fajta racionalista megközelítés volt sokáig az uralkodó, elsősorban azért is, mivel az 1970-es és 1980-as években az újabb típusú megközelítések még gyerekcipőben jártak. A racionalista elméletei az NPG-nek további két csoportra oszthatók, ezek pedig a (neo)realista, illetve a (neo)liberális elméletek. A kettő tehát azonos kiindulópontból építkezik, ám különbségeket is találunk közöttük.

Noha mindkét elmélet feltételezi, hogy az államok „homo oeconomicus”-ként viselkednek, azonban hasznosságfüggvényeik alapvetően különböznek egymástól, így pedig valójában a rezsimekről alkotott elméleteink központi változói különböznek egymástól. A realisták biztosak abban, hogy az államok hatalmukat szeretnék maximalizálni. Ehhez pedig oda kell figyelniük a nemzetközi kooperációból következő úgynevezett relatív hasznokra is, azokra a hasznokra, melyek a kooperációban részt vevő más államokhoz képest jelentkeznek². A neoliberalizmus esetében a központi változó a hatalomnál puhább érdek lesz. Ez azt jelenti, hogy az államok az egyes kooperációs döntések meghozatalakor az abszolút hasznokra helyezik elsősorban a hangsúlyt, mely nem jelent mást, mint hogy ha egy együttműködésből valamilyen haszon származik, akkor azt az állam meg fogja valósítani. Ez a két iskola alkotja tehát a rezsimmeléletek racionalista ágát.

Ahogy a már idézett Kis J. írás (Kis J 2003) fogalmaz, a nemzetközi politikaelmélet negyedik vitája a hagyományos racionalista, illetve a posztmodern megközelítések között zajlott, sőt zajlik. Noha Kiss J ebbe a megközelítésbe csak az úgynevezett konstruktivista iskolát sorolja,

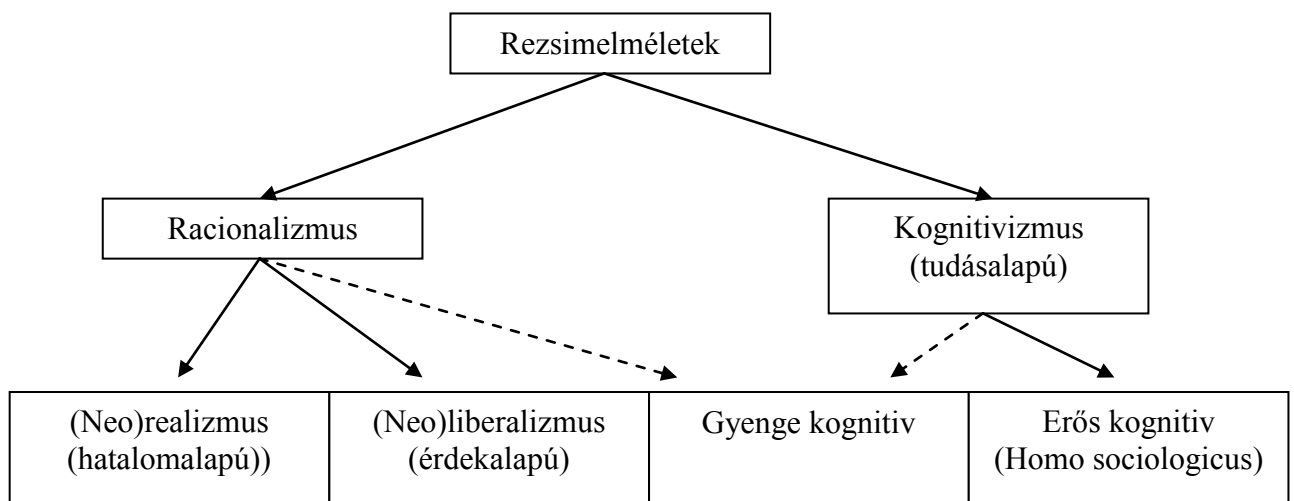
---

¹ Nem összekeverendő a köznyelvben forgó neoliberalizmus fogalmával!

² A relatív hasznokról természetesen a későbbiek során még lesz szó!

azonban Hasenclever és szerzőtársai bemutatják, hogy valójában ez az általuk kognitivistának nevezett megközelítésmód valójában egy ennél bővebb, több, egymással is versengő megközelítést is takar, melyek közül a konstruktivista csak egy. (Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997)

A legtöbb kognitivista, vagy más néven ismeretelméleti megközelítés (ezeket a német szerzőtrió erős kognitivistáknak nevezi, szemben az inkább racionalista, azonban a tudást szintén kiemelten kezelő gyenge kognitivistákkal) a racionalisták „homo oeconomicus” emberképével szemben a szociológia „homo sociologicus” emberképére épít. A „homo sociologicus” tanuló, szocializálódó, a kialakult normákhoz alkalmazkodni igyekvő (Andorka 1997: 37) valaki, így az államok sem kizárólag az önös érdekeiket veszik figyelembe, hanem preferenciáikban dominálnak a megtanulható, elsajátítható, sőt, dinamikusán változó normák és értékek.

3. ábra: A rezsimelméletek egy lehetséges csoportosítása (Forrás: saját ábra)

A fenti csoportbontás látható a 3. ábrán. Ahogy látszik, az elméletek a racionalizmus és kognitivismus alapján bonthatók fő csoportokra. Amennyiben a lehetséges csoportosítási módokat tovább szeretnénk finomítani, akkor az alábbi táblázatot készíthetjük el. (1. táblázat)

	Realizmus	Neoliberalizmus	Kognitívizmus (erős)
Központi változó	hatalom	érdek	tudás
„Intézményiség”	gyenge	közepes	erős
Elméleti orientáció	racionalizmus	racionalizmus	szociológia
Viselkedési modell	relatív haszon érdekli	abszolút érdekli	haszon szerepjátékos

1. táblázat: A rezsimelemek osztályozása (Forrás: Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997: 6)

Az 1. táblázatot elemezve valójában tehát a rezsimelemeket az NPG iskolái szerint három csoportba bonthatjuk: realizmus, neoliberalizmus és kognitívizmus néven. A legfontosabb különbség ezek között az a központi változó, mely a rezsimek kialakulásában és működésében a legfontosabb feladatot látják el.

Ami a központi változót illeti, a realizmus és neoliberalizmus esetében két egymáshoz közel álló tényezőt tekinthetünk központi változónak. A realisták biztosak abban, hogy az államok hatalmukat szeretnék maximalizálni. Ehhez pedig oda kell figyelniük a nemzetközi kooperációból következő úgynevezett relatív hasznokra is, azokra a hasznokra, melyek a kooperációban részt vevő más államokhoz képest jelentkeznek³. A neoliberalizmus esetében a központi változó a hatalomnál puhább érdek lesz. Ez azt jelenti, hogy az államok az egyes kooperációs döntések meghozatalakor az abszolút hasznokra helyezik elsősorban a hangsúlyt, mely nem jelent mást, mint hogy ha egy együttműködésből valamilyen haszon származik, akkor azt az állam meg fogja valósítani. A konstruktivista megközelítés, melynek alapja tehát a homo sociologicus, azonban tanuló, szocializálódó, a kialakult normákhoz alkalmazkodni igyekvő (Andorka 1997: 37) államképet képzel el, így egy szerepjátékos államot látunk, mely megszerzett tudás alapján hoz döntéseket.

Végül, de nem utolsósorban jellemző az 1. táblázatban az „intézményiség foka. Ez ebben a kontextusban tulajdonképpen azt jelenti, mennyire tarja fontosnak az adott elmélet a rezsimek szerepét, illetve mennyire tekinti őket stabilnak. Mindezt Hasenclever, Mayer és Rittberger

³ A relatív hasznokról természetesen a későbbiek során még lesz szó!

(1997: 2) két jellemzővel mérhetjük: a rezsimek hatékonyságával és robosztusságával. Míg a hatékonyság egy alapvetően statikus mérőszám, addig a robosztusság inkább dinamikus. Előbbi lényege kettős: egyfelől jelenti azt is, mennyiben hajlandók az egyes államok alávetni magukat a rezsimek szabályainak, másfelől azt is jelenti, hogy a cél, aminek érdekében a rezsimek életre hívták megvalósul-e? Robosztusság alatt azt értjük ezzel szemben, milyen hosszú ideig marad hatályban különböző külső kihívások ellenére. Míg a realista elmélet alapvetően pesszimista a rezsimek robosztusságával és hatékonyságával szemben (ahogyan az államok közötti kooperációval szemben általánosságban), addig a konstruktivisták optimisták, míg a neoliberálisok valahol a kettő között vannak.

Összességében elmondható, hogy a rezsimeleméletek alapvetően két nagy csoportra oszthatók: egyfelől a funkcionalista elméletektől a gyenge ismeretközpontú elméletekig terjedő, a racionalizmusra épülő elképzelések, másfelől pedig az erős kognitivisták elképzelések.

Az első csoportba tartozó elméletek közös jellemzője értelemszerűen a módszertan. Ugyanakkor azt is láttuk, hogy vannak eltérések a liberális, a realista, illetve a gyenge kognitivisták elképzelések között. Azonban azt is láthattuk, hogy ezek a különbségek nem egymást kioltó, egymást kizáró dolgok, hanem sokkal inkább egymást kiegészítők. Mindegyik elmélet úgy tekint a rezsimekre, mint a kooperációt valamilyen módon elősegítő intézmény. (Keohane 1982, illetve Keohane 1984/2005) Miközben a liberális iskola az érdekekre helyezi a hangsúlyt, és alapvetően abból indul ki, hogy a kooperáció nehézsége valamilyen piaci kudarcra, és az ebből fakadó bizalmatlanságra, bizonytalanságra, növekedő tranzakciós költségekre vezethető vissza, aközben a realisták elsősorban hatalmi kérdésekre összpontosítanak. A kérdés, tudniillik, hogy az egyes államok mit helyeznek előtérbe, abszolút vagy relatív hasznaikat, alapvetően filozofikus, és valószínűleg leginkább az együttműködés területétől függ.

Ám a liberális elméletek nehezen tudják megmagyarázni, mi, vagy ki is az, ami a rezsimeket létrehozza: nem világos, mi áll a rezsimelemélet kínálati oldalán. Ebből a szempontból egyfelől a realisták (és Kindleberger (1973) liberális) hegemon stabilitás elmélete egészíti ki a funkcionalista felfogást, másfelől pedig a gyenge kognitivisták felfogás, mely a tudással magyarázza a rezsimek létrejöttét.

Ezzel szemben a másik nagy csoport szemlélete az eltérő kiindulási alap miatt sokkal nehezebben lennének integrálhatóak egy nagy, kompromisszumos megaelméletbe. Amit ebből az elméletből fontosnak tartunk kiemelni, az az, hogy kiemeli, hogy a globálisan létező normák és ideák, valamint szabályok szintén fontosak a rezsimek szempontjából, noha az eltérő tudásalapú elméletek eltérő okot tulajdonítanak az ilyen normák létezésének.

A rezsimeleméleteket vizsgálva azt mondhatjuk, hogy azok az NPG elemzésének három szintjéből kettőt lefednek. A nemzetközi politikai gazdaságtan a nemzetközi gazdasági rendszer változásának dinamikáját három különböző szinten vizsgálja, melyeket Kenneth Waltz, az IR tudományának egyik úttörőjének elképzeléséből merít. (Cohen 2008: 120-121) Az első szint a rendszer, a struktúra vizsgálata (systemic level). Ezzel foglalkoznak a rezsimeleméletek racionalista magyarázatai. A harmadik, legmélyebb szint, az egyén szintje (cognitive level). Ide tartoznak az erős kognitivisták elméletek, melyek elvetik az első szint pozitivisták módszertanát.

Látható, hogy kimaradt a második szint. A második szint elemzése során tulajdonképpen az állam korábbi exogenitását kívánták megszüntetni, úgy is fogalmazhatunk, fel szeretnék volna bontani az államot, mint fekete dobozt. Így alakult ki a második elemzési szint, az államok szintje. Ennek során az államon belüli struktúrák, elsősorban a pártok és egyéb érdekcsoportok politikára és gazdaságra, így a nemzetközi politikára és gazdaságra való hatását kívánták elemezni (domestic level)⁴. A rezsimelemélet pozitivisták irányzatából kiindulva, a második szinten végzett elemzés a nemzeti érdekek kialakulásának miéért az egyes államokon belüli érdekcsoportok által artikulált érdekekből vezetik le. A rezsimelemélet legnagyobb hátránya talán az, hogy ezt a szintet kikapcsolja az elemzésből. Ez alól csak a Moravcsik nevéhez köthető intergovernmentalista elmélet kivétel, mely azonban inkább integrációelmélet, mint rezsimelemélet (Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997). Azonban Moravcsik (1991) szerint a nemzeti érdekek az államon belüli érdekcsoportok érdekeiből és preferenciáiból vezethetők le.

Mindezeket felhasználva dolgozatunk szempontjából a következők relevánsak:

---

⁴ Látható, hogy a második szint elemzése megfelel a modern fejlődéselméletek – bevezetőben említett – társadalomközpontú magyarázatainak.

- Egyfelől a rezsimek a nemzetközi rendszerben létező elvek, normák, szabályok. Tehát külső, az államok viselkedését befolyásoló intézmények léteznek, és ezek a rezsimek. Ahogyan láttuk, a nemzetközi politikai gazdaságtan és a nemzetközi kapcsolatok elméletének szakértőinek többsége egyetért abban, hogy a rezsimek valamilyen módon befolyásolják az államok viselkedését.
- A rezsimek változása alatt nem egyszerűen a szabályok változását értjük, hanem a mögöttük lévő elvek és normák változását is.
- A rezsimek változásának okaiként a fent összefoglalt elméleti iskolák eltérő válaszokat adnak. Egyfelől lehet ennek oka a hatalmi viszonyok átalakulása, amennyiben a hatalomközpontú elméleteket fogadjuk el. Ebben az esetben a nagyobb hatalommal, vagy hegemóniával rendelkező állam, vagy államok vezetnek be, akár erőszakkal új rezsimeket, vagy változtatják meg a régieket, úgy, hogy hatalmukat maximalizálhassák. Amennyiben az érdekközpontú elméletek fogadjuk el, nehezebb dolgunk van a rezsimek változásának megértésével kapcsolatban. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben az állam érdekeinek megváltozásáról van szó. Kérdés, mit értünk érdek alatt? Ahogyan láttuk, az érdek érvényesítése csak annyiban különbözik a hatalom maximalizálásától, hogy az érdekérvényesítő állam hasznosságfüggvényében nagyobb hangsúlyt helyez az abszolút hasznaira, mint a relatívokra. Ugyanakkor, mint ahogyan fent már említettük, az érdekközpontú elméletek egy kis szelete a belső érdekcsoportokkal magyarázza az érdekek kialakulását és változását. Amennyiben a tudásalapú elméleteket vizsgáljuk, ebben az esetben az új ismeret, tudás, illetve az erős kognitivisták elméletek esetében pedig új normák megjelenése is ide vezethet.

Vagyis a rezsimelemélet legfontosabb üzenete, hogy az egyes államok viselkedését, tehát politikáját valóban korlátozzák nemzetközi intézmények, vagyis rezsimek. Az állítás igazságát az támasztja alá, hogy a rezsimek kialakulásához, illetve változásához az egyes államok, különösen a fejlődő országok számára exogénnek tekinthető dolgok állnak.

Amennyiben a hatalmi viszonyokat vizsgálva, azt mondhatjuk, hogy a szegény országok alapvetően kevesebb hatalommal rendelkeznek, mint fejlett társaik. Noha egy részük nagy területű és népességű, és még erőforrásaik is vannak, azonban ezeket megfelelő eszközök híján nem, vagy csak kevéssé tudják kihasználni. Kétségtelen, hogy egyes fejlődő országok társaiknál nagyobb hatalommal bírnak, azonban fejlett társaikkal nem tudnak igazán

versenyezni. Néhány kivételnek tekinthetők azok a feltörekvő országok, melyek az elmúlt tízhúsz évben érték el eredményeket: például a BRIC országok, tehát Brazília, India, Kína és Ororszország. A fejlődők így kevésbé képesek befolyásolni a rezsimek változását.

Amennyiben az érdekközpontú elméleteket vizsgáljuk a hatalom ott is központi szereppel bír. Másfelől itt mondhatjuk egyedül, hogy talán endogenitási problémába ütközünk, mivel az országon belül érdekcsoportokat tekinthetjük endogénnak. Másfelől azonban, különösen, ha gyenge államról beszélünk, mely nem képes autonóm maradni az érdekcsoportokkal szemben, akkor mondhatjuk azt, hogy ezekre az államnak nincsen befolyása, és mint ilyenek exogénnak tekinthetők. Ami pedig a tudást, normákat illeti, bár maguk az államok is lehetnek normaalkotók, azonban normákat alapvetően az egyének hoznak létre, így azokat is exogénnak tekinthetjük.

A dolgozat tehát elemzési keretrendszernek a rezsimeleméletet használja, amennyiben alapvetően a rezsimek változásaként tekint a globalizációra. Így a dolgozat egyik eredménye annak bemutatása, hogyan és miért változtak meg ezek a rezsimek. A dolgozat másik eredménye annak bemutatása, hogyan változott meg a fejlesztő állam a globalizáció hatására. Ennek érzékeltetésére két esettanulmányt használunk. Az egyikben bemutatjuk, hogyan került válságba a klasszikus kelet-ázsiai fejlesztő állam a globalizáció hatására. A másikban az ír gazdaságfejlesztési modellt mutatjuk be, mely sokak szerint a fejlesztő állam modern, globalizált verziója.

3 Az értekezés eredményei

3.1 A rezsimek változása és annak okai

Elemzésünkben a nemzetközi kereskedelmi, illetve a nemzetközi monetáris és pénzügyi rendszert elemezzük, illetve az ezeket alkotó rezsimeket. Azért esett választásunk ezekre a rendszerekre, mivel a klasszikus fejlesztéspolitikák, illetve a fejlesztő államok által követett politikák is elsősorban ezekre a rendszerekre, illetve az ezekre ható politikákra fókuszáltak.

Amennyiben a világkereskedelemben részt vevő államok által követett kereskedelempolitikákat vizsgáljuk, illetve az ezen államok által kötött akár bilaterális, akár multilaterális megállapodásokat, szerződéseket, vagy akár informális kapcsolatokat, tehát a

nemzetközi kereskedelmi rendszert, több olyan korszak is van, amikor a résztvevők hasonló kereskedelempolitikát folytattak. Kitson és Michie (1995) például 1870-től napjainkig három ilyen korszakot különböztet meg: 1913-ig tart a bilaterális megállapodásokkal alátámasztott, ugyanakkor Nagy-Britannia vezette és az aranystandard fémjelezte korszak, mely a szerzőpáros szerint a szabadkereskedelemre épült. A két világháború közötti időszak koordinálatlan és gyakran protekcionista időszakként jellemezhető, míg a második világháború utáni időszak a multilaterális együttműködés és fokozatos liberalizáció időszaka.

A szerzőpáros véleményével ellentétben más szerzők, így például Baldwin és Martin (1999) és Findlay és O'Rourke (2007) ennél több korszakot azonosít be. Szerintük a 19. században a szabadkereskedelem korszaka brit vezetéssel 1846-tól számítható, amikortól az ország felszámolta a kereskedelempolitikai akadályokat. A többi európai ország ekkor szintén drasztikusan csökkentette vámtarifáit. Az 1860-as évektől azonban több állam is visszatáncolt a liberalizációs folyamatoktól, például Németország, Franciaország és több skandináv állam is, sőt Nagy-Britanniában is jelentek meg protekcionista törekvések, melyek azonban később elcsitultak (Findley és O'Rourke 2007: 398). Ennek oka a tengerentúlról megjelenő olcsó mezőgazdasági import hatása, illetve iparosítási törekvések, melyek a fent leírt okok miatt aktív kereskedelempolitikára sarkallták az iparosodni vágyó, általában újonnan megjelenő nemzetállamokat. Emellett végig protekcionista maradt az Egyesült Államok, ahol a Hamilton által képviselt a növendék iparágak védelmét propagáló gazdasági nézetek voltak uralkodók, és melyeket részben átvett Németország is, nagyrészt a néhány évtizeddel korábban alkotó List (1841) munkásságának hatására, noha a meglépett változások némileg eltértek a List által javasoltaktól (Baldwin és Martin 1995: 26).

A két világháború közötti korszakot tekintve általános a konszenzus arról, hogy ez tényleg a koordinálatlan kereskedelempolitika és protekcionizmus korszaka. A második világháború utáni korszakot azonban ismét ketté lehet választani. Findlay és O'Rourke (2007) ezt az időszakot két részre osztja: az 1980-as évekig tartó időszakot, mely alatt újjáépült a nyugati centrum országok közötti kereskedelem, noha a liberalizáció közel sem teljes itt sem. Ám a fejlődő országok többsége (melyek egy része a korszak alatt válik önállóvá) bezárkózó és protekcionista politikát folytatott. Bár a szerzők a kelet-ázsiai államokat a világgazdaságra nyitó államok közé sorolják, ugyanakkor ők is elismerik, hogy ez koránt sem jelentette azt, hogy ezek az országok szabadon kereskedtek volna (ibid: 493). Ez az időszak a kereskedelempolitikai divergencia korszaka. Az 1980-as évektől kezdődően, de különösen a

WTO 1995-ös megalakításától kezdődően egy újabb liberalizációs korszak indult meg a világgazdaságban, mely ugyanakkor a 2008-as világgazdasági válság, illetve a WTO dohai fordulójának kudarca miatt jelenleg bizonytalan, hogy folytatódik-e.

Ami a pénzügyi rendszer történetét illeti, amennyiben történeti szakaszokat kívánunk lehatárolni, akkor hasonló szakaszokat kapunk. Obstfeld és Taylor (2002) a pénzügyi piacok nyitottságát és integráltságát vizsgálva, míg Eichengreen (2008) árfolyamrendszer szempontjából állít fel nagyjából hasonló szakaszokat (amelyek, ahogyan azt majd látni fogjuk, egybeesnek a kereskedelmi rendszer szakaszaival). Melyek ezek a szakaszok? Alapvetően négy szakasról van szó, melyet Obstfeldék is részben az árfolyamrendszerrel azonosítanak.

Eszerint az első szakasz a 19. század második felétől, körülbelül 1860/1870 környékétől az első világháborúig tart. Ez a szakasz, amit sokan első globalizációnak neveznek, nem véletlenül, hiszen ahogyan már láttuk korábban, kereskedelmi nyitottság szempontjából is egy nagyon liberalizált világgazdaságot látunk, még ha az 1880-as évektől ez a liberalizáltság csökkent is. Ami a pénzügyi rendszer nyitottságát illeti, egy egyre nyitottabb világgazdaságot látunk, növekvő nemzetközi tőkeáramlással, melyet a korszakban elterjedt aranystandard rendszer tett lehetővé, hiszen segítségével összekapcsolódhattak a nemzetközi tőkepiacok.

A két világháború között, ahogyan a kereskedelmi rendszerben is zavarok támadtak, a pénzügyi rendszerben is problémák jelentek meg. Ugyan az első világháború után a nagyhatalmak többsége megkísérelte az aranystandard rendszerre való visszaállást, azonban ez csak részben sikerült. A klasszikus aranystandard rendszer helyett létrejött az aranyrúd standard (gold bullion standard), sőt, egyes államokban arany helyett, más, aranyhoz kötött árfolyamú devizákat használtak tartalékeszköznek. (Eichengreen 2008: 59 – 63) Mivel azonban az első világháború alatt az aranystandardba vetett bizalom megszakadt, illetve a monetáris politika egyre inkább alárendelődött a hazai politikai céloknak, így a „helyettesítő termék” stabilitása hosszú távon nem volt biztosítható. Mindez rendszeres árfolyamválságokat okozott, melynek elkerülése érdekében az államok szívesen folyamodtak a tőkeáramlások korlátozásának eszközeihez. (Obstfeld – Taylor 2002: 5) Ennélfogva a korábban nyitott pénzügyi rendszer egyre inkább zártabbá vált.

A következő szakasz a második világháború után létrehozott Bretton Woodsi rendszer időszaka. Az 1970-es évekig fennállt rendszer lényege pénzügyi szempontból az volt, hogy visszatértek a kötött árfolyamok rendszeréhez, melyben az arany és az amerikai dollár játszotta a főszerepet. Ugyanakkor megmaradt továbbra is az igény a monetáris politika autonómiájára, így, akárcsak az előző szakaszban, továbbra is korlátozni kellett a tőkeáramlásokat. Ehhez az újonnan létrehozott nemzetközi szervezet, az IMF is támogatást nyújtott, mivel engedélyezte a tőkeáramlások korlátozását. (Obstfeld – Taylor 2002: 6) Ám az 1960-as évektől a tőkeáramlások liberalizálása fokozatosan megvalósult, és, részben emiatt is, a Bretton Woodsban létrehozott pénzügyi rendszer az 1970-es évek közepére összeomlott.

Az utolsó korszak az 1970-es években kezdődött és napjainkban is tart. A kötött árfolyamrendszereket, leginkább a fejlett világban, fokozatosan váltják fel a lebegő árfolyamrendszerek. Így lehetőség van arra, hogy a tőkeáramlások liberalizálása mellett is önálló maradjon a monetáris politika. A fejlődő országok közül azonban többen is fenntartották a kötött árfolyamrendszert, valamilyen stabil horgonyvalutához kötve sajátjuk árfolyamát. Számos fejlődő országba nőtt, különösen az 1980-as évek második felétől az 1990-es évek közepéig a tőkebeáramlás, mígnem a kilencvenes évek második felében kitörő pénzügyi válságok ezt a trendet meg nem fordították. Ami számunkra azonban fontos, a pénzügyi rendszer nyitottsága nőtt ebben az időszakban, nem csak a fejlett, de a fejlődő országokban is.

Ami a rezsimek változását illeti, vizsgálatunk alapvetően a Bretton Woodsban felállított intézmények vizsgálatára terjed ki, hiszen a fejlesztő államok ennek idején kezdték meg fejlődésüket. Ezt követi az 1970-es évekbeli válságokat követő fordulat, és az ezekhez kapcsolódó rezsimek elemzése következik.

A Bretton Woodsban felállított rezsimek esetében a liberalizáció alá volt rendelve a belső gazdaságpolitikai céloknak. A rezsimekben létrehozott szabályrendszer olyan elveknek és normáknak felelt meg, melyek ezt az irányt képviselték. Ezek voltak a keynesiánus közgazdaságtan, illetve a keynes-i elvekre épülő beágyazott liberalizmus koncepciója. A keynes-i közgazdaságtan uralmát tekinthetjük a Bretton Woodsban bevezetett rezsimek alapelveinek, míg a beágyazott liberalizmus (mely szerint a belső egyensúly a nemzetközi kooperáció és liberalizáció elé került fontosságban) pedig a rezsimek legfontosabb normája volt. Mindez a fejlesztő állam szempontjából azért volt fontos, mivel csak ilyen nemzetközi

környezetben volt képes kialakulni egy olyan fejlesztéspolitikai modell, mely a második fejezetben definiált fejlesztő állam koncepciónak megfelelt.

A Bretton Woodsban kialakult rendszer egy sajátos korszak sajátos terméke. Egyfelől annak az „ellenmozgásnak” a terméke, mely a tizenkilencedik század liberális, önszabályozó piacra épülő gazdasági rendszerét hivatott felszámolni (Polányi 2004). Szerinte a társadalmon belül a piacosítással szemben szükségszerűen megindul egy reakció, mely a gazdasági rendszert egy kevésbé liberalizált irányba lendíti. Ezt a folyamatot lehet észrevenni, amikor látjuk az érdekcsoportok piacosítással szembeni ellenállását, mikor látjuk, hogy új ideák, normák jelennek meg a társadalomban, melyek szembemennek a korábbi gyakorlattal. Tehát Bretton Woods kompromisszuma a társadalom kompromisszuma a kapitalizmussal.

Bretton Woods gazdasági rendszere azonban egy alkufolyamat eredménye is volt, melyben a legnagyobb szerepet az Amerikai Egyesült Államok játszotta. A rezsimelemek racionalista felfogása szerint az egyes, rezsimeket alkotó államok érdeke az, mely a rezsimek működését és tulajdonságait szabályozza, változtatja. Tekintve, hogy az Egyesült Államok a kor hegemon hatalmának volt tekinthető, így valójában a Bretton woods-i rendszer az ő érdekeit testesítette meg. Egyfelől Arrighi és Silver (2008) elemzése bemutatja, hogy tudniillik Amerikának zártsága miatt megfelelőbb volt egy, a beágyazott liberalizmusra építő rendszer, fontos kiemelni még azt is, melyről már korábban röviden beszéltünk, hogy biztonságpolitikai szempontból is előnyös volt számára a második világháború utáni rezsimek felépítése. Ahogyan arról Stubbs (2005) ír, Amerikának egyfajta fejlesztéspolitikai eszköze, és ezáltal a hidegháborúban fontos államokat (Tajvan és Korea mind rendelkezett kommunista testvérrel) támogató eszköze volt az a modell, ahol akár saját kárára hagyta iparosodni ezeket az országokat.

Aztán valami megváltozott, és a Bretton Woodsban létrehozott rezsimek elkezdtek megváltozni. Láthattuk, hogyan változtak a rezsimekhez kapcsolódó elvek és normák. Egy jóval liberalizáltabb nemzetközi együttműködés irányába mutatnak. Noha ténylegesen nem történt meg a nemzetközi gazdasági együttműködés útjában álló akadályok teljes lebontása, ugyanakkor az irányok, legalábbis a rezsimek mögötti elvek, normák és szabályok ebbe az irányba mutatnak.

3.2 A globalizáció hatása a fejlesztő államra

A disszertációban két esettanulmányon keresztül mutatjuk be a globalizáció hatását a fejlesztő államra. Noha a fejlesztő állam modelljére már a kilencvenes évek első felében is veszélyek leselkedtek, ez felszínre csak az 1997-es dél-kelet-ázsiai pénzügyi válság során került. A gyors összeomlás váratlanul érte a világ közgazdaságtársadalmát, hiszen Korea és Tajvan, illetve a nyomukban felzárkózó dél-kelet-ázsiai országok (Thaiföld, Malajzia és Indonézia) éltanulóknak számítottak a világgazdaságban. Fel kell tennünk tehát a kérdést, vajon mi okozta a kudarcot, és van-e egyáltalán jövője a fejlesztő állam modelljének?

Ma már külföldi és magyar tanulmányok (lásd például Radelet és Sachs 1998, és Benczes 2000, valamint 2003.) is egyetértenek abban, hogy a pénzügyi összeomlás közvetett kiváltó oka a távol-keleti gazdaságok környezetének átalakulása, és ezzel kapcsolatosan az alkalmazott gazdaságpolitikák átalakulása volt. Az 1990-es évek elején végleg beléptünk a felgyorsult globalizáció korába, ennek következtében pedig a kelet-ázsiai fejlesztő államok is nyitottabbakká váltak mind kereskedelmi, mind pedig pénzügyi szempontból.

Azonban ez a nyitás veszélyeket is rejtett magában. Az elzárt piacokon a hagyományostól eltérő vállalatirányítási és pénzügyi szabályozási intézmények jöttek létre. A torz bankszektor, illetve az állami szerepvállalás, a kimentés lehetősége súlyosan torzította a térség országainak pénzpiacait. Így következhetett be az az eseménysorozat, mely a dél-kelet-ázsiai országok pénzügyi válságához vezet.

A folyamatot az alábbi ábrán szemléltethetjük. (Benczes 2003) A fejlesztő állam speciális intézményrendszere nem tudott megfelelően alkalmazkodni a globalizáció jelentette kihívásra. A korábban alacsony tőkemennyiséggel rendelkező államok a tőkeáramlások liberalizálásával többlet tőkemennyiséghez jutottak. Azonban az ehhez társuló pénzpiaci intézmények nem fejlődtek ki megfelelően, tehát az 1-es rubrikából a 3-asba jutottunk, ami zsákutcát jelent. A helyes útvonal az 1-es rubrikából előbb a 2-esbe vezetne: tehát először az intézményeket szükséges stabilizálni. Ekkor lehetséges tovább mozdulni a 4-es irányába, amely viszont a liberalizálást jelenti. Vajon ez a fejlesztő állam végét jelenti, tehetjük fel a kérdést. Erről megoszlanak a vélemények, lásd például Shin (2000), Jomo (2001), illetve Beeson (2003) egymástól eltérő véleményét. Amiben azonban a fenti szerzők egyetértenek, hogy mindenképpen megfigyelhető egy intézményi átalakulás. Például a chaebolok elkezdtek

„TNC-ként viselkedni”, az állami szerepvállalás átalakulásban van. Hogy ez az átalakulás pontosan mit jelent, jól érzékelhető az ír fejlesztő állam modelljének tanulmányozásával.

	<i>Alacsony tőke/beruházási lehetőség ráta</i>	<i>Magas tőke/beruházási lehetőségek ráta</i>
<i>Fejletlen intézményes alapok</i>	(1) Fejlesztő állam modellje	(3) Egyik sem
<i>Fejlett intézményes alapok</i>	(2) Mindkettő	(4) Piac által vezérelt vegyesgazdaság

4. ábra: A kelet-ázsiai pénzügyi válság lefolyása (folytonos nyíl), és az ideális forgatókönyv (szaggatott nyíl) (Forrás: Benczes István (2003: 59))

Az 1990-es években a kelet-ázsiai országok mellett új sikersztori kezdett kibontakozni a világgazdaság színpadán. Írország gazdasága a kilencvenes évek közepétől gyors növekedésnek indult. A növekedés gyorsasága hasonló volt a kistigrisek hetvenes és nyolcvanas évekbeli teljesítményéhez, így gyorsan ráragadt Írországra új „beceneve”, a kelta tigris. Ugyanakkor ezzel a párhuzammal sok közgazdász azt is elismerte, hogy a két modell között nem kizárólag a növekedés gyorsasága volt hasonló, hanem az állam szerepvállalásának fontossága. Elismerve, hogy utóbbi kiemelkedően fontos volt a gazdasági növekedés beindításában, a tigris mellé Írország megkapta a fejlesztő állam jelzőt is. Az ír csoda leírását Kelet-Ázsiához hasonlóan sokan megtették (lásd például (O’Riain 2000, Kirby 2002 és 2009, Farkas 1999, Artner 2000, Hajós 2006, valamint Nagy 1999). Ezek alapján először is összefoglaljuk az ír gazdasági fejlődés okait, megmutatjuk, hogy az állami szerepvállalás ténylegesen fontos szerepet játszott a fejlődésben.

Az ír fejlesztő állam esetében megtalálunk számos olyan elemet, mely a kelet-ázsiai államok esetében is jelen volt, ugyanakkor számos különbséget is látunk, mely nagyrészt a globalizáció számlájára írható. Az első és jelentős hasonlóság az állami szerepvállalás fontossága a gazdaság fejlesztésében. Mindkét esetben az állam ezt főként bürokratikus ügynökségeken keresztül valósította meg. Ezek a távol-keleti megoldások esetében nem csak támogatásokkal, hanem a piac terelésével, tehát az árak torzításával, a szűkösen rendelkezésre álló javak központi elosztásával is operáltak. A kelet-ázsiai megoldás esetében is a magánszektor ugyan a kiemelt jelentőségű a gazdaságban, de ezek a magántulajdonban lévő

vállalkozások erőteljesen összefonódtak az állammal. Írorszáiban elsősorban adókedvezményekkel, támogatásokkal és szabadkereskedelmi zónák kijelölésével, valamint a képzett munkaerő és a fejlődő infrastruktúra segítségével a külföldi vállalatok becsalogatása, valamint a hazai vállalatok ezekhez kötése volt ezeknek az ügynökségeknek a feladata.

A bürokratikus ügynökségek tehát beágyazódtak a gazdaságba, ott az államot képviselve, mégis nagyfokú autonómiát élveztek mindkét modell esetében. Fontos azonban leszögezni, hogy míg ez a távol-kelet esetében a hazai vállalatokat jelentette, addig Írország esetében ezek elsősorban a nagy, főleg amerikai transznacionális vállalatok voltak.

Ami egyfelől közös a két modellben tehát, az a beágyazott autonómia jelenléte, amely miatt a szerzők egy része mindkét gazdaságfejlesztési elképzelést fejlesztő államnak hív. Fontos azonban rámutatni arra a különbségre, mely az autonómia nagyságának a különbségében van. A kelet-ázsiai országok viszonylag kis felületen érintkeztek a világgazdasággal (egyedül a már exportra termelő vállalatok, a szükséges import, valamint külföldi hitelek), ezért az államnak nagyobb mozgástere volt a gazdaság menedzselése szempontjából. Ugyanakkor az ír gazdaság nagyfokú világgazdasági integrációja ezt a fajta autonómiát csökkenti. Amint azt már érintettük, a külföldi vállalatok megnyeréséért felelős IDA az egyik legfontosabb bürokratikus irányítószervezet Írorszáiban. Akkor, amikor a világon a közvetlen tőkebefektetésekért egyre nagyobb a verseny, nyilvánvaló, hogy egy ilyen szervezet nem rendelkezik korlátlan autonómiával tárgyalásai során. Ugyanez a csökkentett nagyságú autonómia érvényesül a beágyazott autonómia másik két esetének vizsgálatakor. A társadalmi egyeztetések vizsgálatakor számos tanulmány kimutatta, hogy a kormányzat hogyan hagyja figyelmen kívül a társadalom egyes csoportjainak, különösen a munkavállalóknak az elképzeléseit. (Kirby 2002)

Másrészről fontos hangsúlyoznunk egy másik hasonlóságot is. Mindkét modell szelektáló modell. A kelet-ázsiai fejlesztő állam szelektív ipapolitikát alkalmaz. Kereskedelempolitikai ösztönzőkkel, szelektív beruházás támogatással, a külföldi tőke távoltartásával, illetve szelektív beengedésével kijelölt iparágakat kíván fejleszteni. És ugyanez igaz az ír modellre is, jóllehet a szelektív ipapolitika átadja helyét a szelektív FDI ösztönzésnek és a beszállítók támogatásnak. Az ír kormányzat a modern versenyképesség koncepciók kapcsán, ugyanakkor mégis kijelölt út mentén csalogat be külföldi tőkét az országba, elsősorban az IT szektorba.

Mindkét esetben kiemelt jelentőséget kapott a humán tőke és az oktatás fejlesztése. Mind Kelet-Ázsia, mind pedig Írország esetében beszélhetünk a fejlődést segítő politikai stabilitásról, noha ennek elérése eltérő eszközökkel történt. A politikai stabilitás maga után vont mindkét esetben a makrogazdasági stabilitás biztosítását, noha Írország igen rossz mutatókkal indult neki az útnak. És még egy érdekes hasonlóságra érdemes felhívni a figyelmet: mindkét esetben találunk valamilyen külső segítséget, mely hozzájárult a fejlődéshez. Noha Korea és Tajvan csak az 50-es és 60-as években jutottak amerikai segélyekhez, ezek nagy szerepet játszottak a gazdasági fejlődés beindításában. Ugyanakkor Írország jelentős Európai Unió támogatásban részesült, melyek hatékony felhasználásával sikeresen modernizálta infrastruktúráját, valamint munkaerejét.

Az ír állam sikerességét, és azt a kérdést, hogy valójában fejlesztő államról van-e szó, az alábbi öt pont alapján tudjuk leginkább értelmezni (Kirby 2009 alapján):

1. Az első kérdés, vajon az ír gazdaság növekedése mennyiben tekinthető valós fejlődésnek. Ahogyan Kirby bemutatja (Kirby 2009: 13), az ír növekedés ellenére az állam nem fordított GDP arányosan többet sem egészségügyre, sem oktatásra, sőt, amennyiben az európai rangsorban elfoglalt helyezését tekintjük, ezen még rontott is. Ugyanekkor, ahogyan láttuk, a növekedés ellenére nőttek a társadalmon belüli egyenlőtlenségek is. Így mondhatjuk, hogy sajnos az ír állam ebből a szempontból nem biztos, hogy fejlesztőnek tekinthető.
2. Az FDI-ra való hagyatkozás mértéke és az útfüggőség kérdése a másik érdekes kérdés. Ahogyan Bradley (2002) fogalmaz, az ír gazdaságpolitika „meghívásos iparpolitikát” folytatott. Így hiába próbál az ír iparpolitika egyre inkább a hazai vállalkozásokra támaszkodni fejlesztéspolitikája kialakításakor, ez a korábbi FDI-ra épülő miatti stratégia miatt igen nehézkes. Bradley érvelése szerint például az Írországban végrehajtott K+F jó része végső soron az USA-ból származik. Véleménye szerint Írország a Vernon-féle termékéletciklus elmélet szerint még mindig inkább követő országnak tekinthető.
3. A harmadik szempont a politikai ideológia szintje. Fitz Gerald (idézi Kirby 2009) szerint az ír politikai rendszer legfontosabb jellemzője, hogy a választási rendszerből következően a választásokon a helyi kérdések játsszák a fontos szerepet. Emiatt aztán a központi kormányzat gazdaságirányítási szempontból meg tudja őrizni technokrata

és pragmatista szemléletét. A fejlesztéspolitikát nem befolyásolják a társadalmi igények.

4. Az állam és a politikai rendszer kapcsolata: a makro szintű iparpolitikai döntéshozatal depolitizált jellege rámutat arra, hogy miért játszhatnak fontos szerepet a bürokratikus ügynökségek és a bürokraták az ír gazdaság irányításában is. Ennek ugyanakkor veszélyei is vannak. Az ír állam fent már említett fragmentálódásának egyik legfőbb jele, hogy minden egyes új problémára újabb és újabb ilyen szervezet jön létre, mely aztán hosszú távon megnehezíti a gazdaság irányítását is.
5. Végül mindezek igazából visszavezetnek minket a már szintén érintett kérdésre, az állam lehetőségeinek és autonómiájának nagyságához. Ahogyan azt ár láttuk, ennek nagysága a kelet-ázsiai államokhoz képest kisebb, és az állam mindenképpen veszített autonómiájából.

Összefoglalva a legfontosabbakat még egyszer: álláspontunk szerint a rugalmas fejlesztő állam megoldotta a bürokratikus társának azt a problémáját, hogy az nem kellően rugalmasan reagál a világgazdaság egyre gyorsuló változásaira. Ugyanakkor a rugalmassága és nyitottsága korlátozza is a határfokát azáltal, hogy csökkenti a kormányzat autonómiáját, és részben ezzel összefüggésben nem teszi lehetővé a növekvő jövedelem társadalomban való szétterítését. A 2008-as világgazdasági válság, és annak az ír gazdaságra gyakorolt következményei ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy a rugalmas fejlesztő állam világgazdaságnak való nagyfokú kitettsége a jövedelem nagyfokú volatilitását okozza, nem beszélve a pénzügyi rendszer instabilitásáról (lásd a GDP húsz százaléka ráugró bankkonszolidációs költségeket).

4 Következtetések összegzése

Napjainkra tehát beléptünk a felgyorsult globalizáció korába. A globalizációt Rodrik (2005) nyomán a gazdasági tranzakciók útjában álló akadályok csökkenéseként definiáltuk. Így a liberalizáció egyet jelent a globalizáció felgyorsulásával, noha kétségtelen tény, hogy még nem teljes globalizációt jelent. Azonban a világgazdaságban ennek során elindult folyamatok arra mutatnak, hogy igény van ezeknek a tranzakciós költségeknek a további csökkentésére.

Ennek kapcsán felmerül a kérdés, hogy vajon ennek hatására mi történik a fejlesztő állam modelljével. A globalizáció vajon megszünteti-e a lehetőséget a fejlesztő állam modelljének? Ennek kapcsán két kérdést kellett megvizsgálnunk. Az egyik, a kisebb jelentőségű kérdés az úgynevezett „policy space” probléma, mely a fejlesztő állam által alkalmazott gazdaságpolitikák alkalmazhatóságára vonatkozik, tehát arra, van-e elég gazdaságpolitikai mozgástér a különböző külső szabályok bevezetése után. Ez a veszély mind a kereskedelem, mind a monetáris rendszer kapcsán fennáll.

A probléma a policy space szempontjából a következő: úgy tűnik a feltörekvő országok újabb csatát vesztenek, és a fejlesztéshez alkalmazható eszköztárak köre tovább szűkül. Korea és Tajvan példáján lehetett látni azt a 70-es és 80-as években, hogy okos kereskedelempolitikával és iparpolitikával hogyan lehet gyors fejlődést elérni. A WTO megalapításával ezen eszközök használatának lehetősége rendkívül lecsökkent. A második hullámban érkezők az árfolyamot hívták segítségül, és úgy tűnik, most erről is le kell mondaniuk. Tehát tovább csökken a „policy space” nagysága.

Ami másik probléma az intézményrendszer átalakulásából fakad, ami, mint láttuk kiemelt fontosságú volt a fejlesztő állam sikereiben. Rodrik modelljét alkalmazva rámutathatunk két fontos változásra a fejlesztő állammal kapcsolatban. Az egyik az volt, amit a kelet-ázsiai pénzügyi válság kapcsán mutathattunk be: egy globalizált világban a klasszikus fejlesztő állam intézményrendszere nem megfelelően működik, válságokat okoz. Így szükséges valamilyen módon a fejlesztő állam intézményrendszerének átalakítása. Ennek oka, hogy a globalizáció nem tűr intézményi különbségeket.

A másik, valójában az előzővel összefüggő hatás, hogy a globalizáció hatására egy olyan helyzetbe kormányozzuk magunkat, melynek neve arany kényszerzubbony, és mely egy olyan világot hozhat el, mint amilyen a világ az aranystandard idején volt. Amikor a gazdaságpolitikának csak egyetlen célja lehet. Ez az aranystandard idején az árfolyam fenntartása volt a mennyiségi pénzelmélet szerint. Rodrik szerint valamilyen hasonló korbá kerülünk a jelenlegi, felgyorsult globalizációval jellemezhető világban is. Azonban az író modellt látva ezt a nézetet némileg árnyalniuk kell.

O’Riain flexibilis fejlesztő államnak nevezi az író modellt, mások szerint azonban az sokkal inkább az úgynevezett „versenyző állam” (competition state, lásd például Cerny 2000 és

Cerny et al. 2005) modelljéhez hasonló. A versenyző állam egy olyan, méretét tekintve a korábbi államképeknél nem feltétlenül kisebb aktor, melynek funkcióiban nagyfokú átrendeződés megy végbe. Az állam elveszti azon korábbi funkcióit, melynek lényege a teljes foglalkoztatottság fenntartása, redisztribúció révén leszakadó társadalmi csoportok támogatása, egyszóval a jólét fenntartása volt (jóléti állam). Helyette az állam egyre több és több funkciót bíz a piacra, illetve olyan új funkciókat hoz létre melynek célja az üzleti tevékenység megkönnyítése, privatizáción, liberalizáción keresztül. Fontos funkcióvá válik a befektetések ösztönzése. A következmény valójában nem dereguláció, a szabályozás továbbra is megmarad. Azonban ezek a szabályok valójában a piacot erősítő új szabályok lesznek („pro-market re-regulation” Cerny et al 2005: 17).

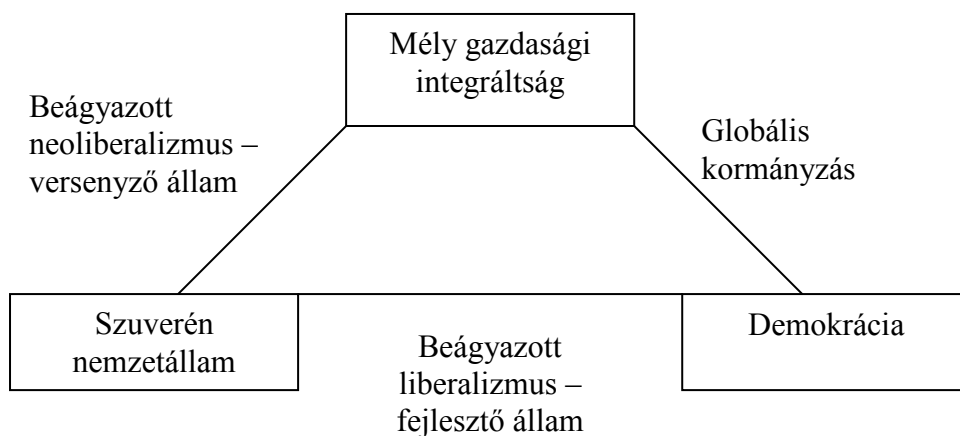
Vagyis, bár az állam szerepe nem üresedik teljesen ki, mint ahogyan az az aranystandard idején már egyszer a precedens volt, ugyanakkor gazdaságpolitikájának egy részéről lemond. Mindenképpen feláldozza a korábbi kiterjedt szociálpolitikáját. Láthattuk, hogy bár a kelet-ázsiai államnál nem találtunk kimondott jóléti államot, azonban a növekedés eredményeit a kormányzat megosztotta a társadalom tagjai között, a jövedelmi egyenlőtlenségek alacsonyak maradtak. Ezzel szemben Írországból a jövedelmi egyenlőtlenségek a gyors növekedés időszakában stagnáltak, illetve emelkedtek.

Másrészről, ha nem is tűnik el, de jelentősen megváltozik az állam fejlesztéspolitikája azáltal, hogy már nem kizárólag a belső, hanem sokkal inkább a külső gazdasági szereplőkre fókuszál, amennyiben tevékenységének középpontjában a transznacionális vállalatok becsalogatása áll. Ugyanakkor marad még fejlesztési funkciója, hiszen annak érdekében, hogy versenyképesebb legyen, mint versenytársai, anyagi ösztönzőkön túl mást is nyújtania kell. Így a „versenyző állam” fejleszti, mégpedig a hagyományos fejlesztő államhoz hasonló módon, a gazdaságba beágyazódva, oktatását és hazai vállalati szektorát, utóbbit alapvetően beszállítói tevékenységre ösztönözve

Tekintve, hogy utóbbi funkciók már nem igényelnek lényeges intézményi diverzitást, politikai különbségeket, Cerny és Evans (ÉN) bemutatja, hogyan tűnik el a különbség politikai jobb és baloldal között. Ugyanezt láttuk Írország esetében is, amikor megállapítottuk, hogy az ír politika alapvetően helyi ügyekre koncentrál, makroszinten technokrata, ahol a jobb és bal tényleg nem külön el élesen egymástól. Másrészt pedig Cerny et al. (2005) bemutatja, hogyan

tűnnek el a versenyző állammodell terjedésével a különböző típusú kapitalista rendszerek, hogyan uniformizálódik az intézményrendszer a globalizáció hatására.

Ahogy Cerny et al (2005) fogalmazzák, a beágyazott liberalizmus korát felváltja a beágyazott neoliberalizmus kora (magyarul Bohle – Greskovits 2008). Neoliberalizmus alatt itt nem a nemzetközi politikai gazdaságtanból megismert neoliberaiszticizmus értjük, hanem azt a normarendszert, mely az 1970-es világgazdasági változások után létrejött. Így Rodrik globális politikai lehetetlen szentháromságát picit célszerű lehet átalakítani. Bretton Woods kompromisszuma helyett beilleszthető (ahogy azt korábbi fejezetekben láttuk) a „beágyazott liberalizmus” kompromisszuma. Ez a beágyazott liberalizmus teszi lehetővé valójában a fejlesztő állam működését, mind gazdaságpolitikai, mind pedig intézményi szinten. Másfelől, az arany kényszerzubbony megoldási lehetőséget átírhatjuk a beágyazott neoliberalizmus modelljére, mely viszont a „versenyző állam” modelljének alapterepe. (Lásd 5. ábra)

5. ábra: A globális politika lehetetlen szentháromsága, módosítva (Forrás: Rodrik (2005) alapján saját készítés)

Vagyis végső konklúzióként azzal zárhatjuk, hogy a dolgozatunk elején felállított hipotézist, mely szerint: „a klasszikus fejlesztő állam azért jöhetett létre és működhetett sikeresen, mert egy olyan nemzetközi környezetben jött létre, mely támogatta az ehhez szükséges gazdaságpolitikát és intézményrendszert. Azonban idővel ez a nemzetközi környezet

megváltozott, s ebben az új, globalizált világgazdaságban a fejlesztő állam kialakításának a lehetősége csekély” nagyrészt igazolni tudjuk. A hipotézis első felét igazolni tudtuk. A második felével kapcsolatban pedig elmondható az, hogy a fejlesztő állam a globalizáció hatására átalakul, „versenyző állam” lesz belőle.

5 Főbb, a disszertációban hivatkozott irodalmak

Amsden, Alice (1989): *Asia's Next Giant. South Korea and Late Industrialization*. New York: Oxford University Press

Andorka Rudolf (1997): *Bevezetés a szociológiába*, Budapest: Osiris

Arrighi, Giovanni – Silver, Beverly J. (2008): „A Polányi-féle „kettős mozgás”: a brit és az amerikai hegemonia Belle Époque-jainak összehasonlítása” *Fordulat* 1: 38 – 66

Artner Annamária (2000): *A perifériából a centrumba? Írország gazdasági fejlődése az elmúlt évtizedekben*. AULA, Budapest

Baldwin, Richard E. – Martin, Philippe (1999): „Two waves of globalisation: superficial similarities, fundamental differences” NBER Working Paper 6904, Cambridge: NBER

Benczes István (2000): „GerschenCronian Anacronism - Miracle, crisis and transformation in East Asia” In: Bara – Csaba (2000) 129 – 150.

Benczes István (2003): „Az ázsiai válság – intézményi megközelítésben”, In: *Elmaradottság – fejlődés – átalakulás. Tanulmányok Szentes Tamás akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*, Budapest: BCE Világgazdasági Tanszék

Bradley, John (2002): „The Computer Sector in Irish Manufacturing: Past Triumphs, Present Strains, Future Challenges”, *Journal of the Statistical and Social Inquiry Society of Ireland*, 31: 26-73.

Cerny, Philip G. (2000): „Structuring the political arena: public goods, states and governance in a globalizing world” In Ronen Palan (ed.), *Global Political Economy: Contemporary theories*, London: Routledge, pp. 21-35

Cerny, Philip G.- Menz, Georg – Soederberg, Susanne (2005): „Different Roads to Globalization: Neoliberalism, the Competition State, and Politics in a More Open World” In: Susanne Soederberg, Georg Menz and Philip G. Cerny (eds), *Internalizing Globalization: The Rise of Neoliberalism and the Decline of National Varieties of Capitalism*, Basingstoke: Palgrave, pp. 1-30.

- Cerny, Philip G. – Evans, Mark (ÉN): „New Labour, Globalization and the Competition State” <http://www.ces.fas.harvard.edu/publications/docs/pdfs/evans.pdf> Utolsó letöltés: 2011. november 10.
- Cohen, Benjamin J. (2008): *International Political Economy. An Intellectual History*, Oxford – Princeton: Princeton University Press
- Csáki György (szerk.) (2009): *A látható kéz*. Budapest: Napvilág
- Eichengreen, Barry (2008): *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. 2nd Edition, Princeton: Princeton University Press
- Farkas Péter (1999): „A gazdaságfejlesztő állam Írországban” *Közgazdasági Szemle* 46 (5): 470–482.
- Findlay, Ronald – O’Rourke, Kevin H. (2007): *Power and Plenty. Trade, War and the World Economy in the Second Millennium*. Princeton: Princeton University Press
- Gallagher, Peter (szerk.) (2005): *Putting Development First. The Importance of Policy Space in the WTO and International Financial Institutions*. London – New York: Zed Books
- Gallagher, Peter (2005): „Globalization and the Nation-State: Reasserting Policy Autonomy for Development”. In: Gallagher, P (2005): 1 – 14
- Gallagher, Peter (2008): „Understanding developing country resistance to the Doha Round” *Review of International Political Economy* 15 (1): 62 – 85
- Gerschenkron, Alexander (1984): *A gazdasági elmaradottság történelmi távlatból*. Gondolat, Budapest
- Gilpin, Robert (2004): *Nemzetközi politikai gazdaságtan*, Budapest: Bucipe
- Hajós Réka Zita (2006): „Az ír csoda. Írország gazdasági fejlődése a függetlenné válástól napjainkig”. Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Európai Műhelytanulmányok <http://www.nfu.hu/download/470/eumuhelyold112.pdf>
Utolsó letöltés 2010 december 12.
- Hasenclever, Andreas – Mayer, Peter – Rittberger, Volker (1997): *Theories of international regimes*, Cambridge University Press
- Johnson, Chalmers (1982): *MITI and the Japanese Miracle*. Stanford University Press
- Jomo, K. S. (2001): „Growth After the Asian Crisis: What Remains of the East Asian Model?” UNCTAD, G-24 Discussion Paper Series, No. 10 2001. March
- Keohane, Robert O. (1982): „The Demand for International Regimes”, *International Organization* 36 (2): 325 – 378
- Keohane, Robert O. (1984/2005): *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, 2nd Edition, Princeton university Press

- Kindleberger, Charles P. (1973): *The World in Depression 1929 – 1939*, London: Allen Lane, The Penguin Press
- Kirby, Peadar (2002): „The Celtic Tiger: A Cautionary Tale of Economic Success and Social Failure in a Globalised World”. *Working papers in International Studies Centre for International Studies*, Dublin City University
- Kirby, Peadar (2004): „Development Theory and the Celtic Tiger”. *The European Journal of Development Research*, 16 (2): 301-328
- Kirby, Peadar (2009): „The Competition State – Lessons from Ireland” *Limerick Papers in Politics and Public Administration* 2009. no. 1
- Kiss J. László (2003): *Globalizáció és külpolitika*, Budapest: Teleki Intézet
- Kitson, Michael – Michie, Jonathan (1995): „Conflict, cooperation and change: the political economy of trade and trade policy” *Review of International Political Economy* 2 (4): 632 – 657
- Krasner, Stephen D. (1982): „Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables”, *International Organization* 36 (2): 185 – 205
- Krasner, Stephen D. (szerk.) (1983): *International Regimes*, Ithaca: Cornell University Press
- Krasner, Stephen D. (1991): „Global Communications and National Power: Life on the Pareto Frontier”, *World Politics* 43: 336 – 366
- Meier, Gerald M. – Stiglitz, Joseph E. (2001): *Frontiers of Development Economics* Wahington: The World Bank
- Moravcsik, Andrew (1991): “Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community” *International Organization* 45 (1) 19 – 56
- Nagy András (1999): „Írország Európai Unió csatlakozásának tanulságai”. *Közgazdasági Szemle*, 46 (12): 1092–1115
- Nort, Douglass C. (1990): *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press
- Obstfeld, Maurice – Taylor, Alan M. (2002): „Globalization and Capital Markets” *NBER Working Paper No. 8846*
- Radelet, Steven – Sachs, Jeffrey (1998): „The East Asian Financial Crisis: Diagnosis, Remedies, Prospects”.
- <http://www.cid.harvard.edu/archive/hiid/papers/bpeasia.pdf>
- Utolsó letöltés 2008 április 12.

- Rodrik, Dani (1997): „The 'paradoxes' of the successful state”. *European Economic Review*, 41 (3-5). 411-442
- Rodrik, Dani (2001): „The Global Governance of Trade as if Development Really Mattered”. UNDP background paper.
- Rodrik, Dani (2004): Rethinking Growth Strategies. WIDER Annual Lecture 8.
- Rodrik, Dani (2005): „A globalizáció járható útjai”. *Egyenlítő* 6: 6-16
- Rodrik, Dani (2007): *One economics, many recipes, Globalization, institutions, and economic growth*. Princeton and Oxford: Princeton University Press
- Ruggie, John Gerard (1975): „International Responses to Technology: Concepts and Trends”, *International Organization* 29 (3): 557 – 583
- Shin Jang-Sup (2000): „Corporate Restructuring after Financial Crisis in Korea: A Critical Appraisal”
<http://register.itfind.or.kr/Report/200201/IITA/IITA-0115-017/IITA-0115-017.pdf>
Utolsó letöltés 2008. április 12.
- Stubbs, Richard (2005): *Rethinking Asia's Economic Miracle*. New York: Palgrave
- Szentes Tamás (1999): Világgazdaságtan. Elméleti és módszertani alapok. Budapest, Aula
- Szentes Tamás és munkaközössége (2005): *Fejlődés, versenyképesség, globalizáció I.*, Budapest: Akadémiai Kiadó
- Szentes Tamás és munkaközössége (2006): *Fejlődés, versenyképesség, globalizáció II.*, Budapest: Akadémiai Kiadó
- Szentes Tamás (2011): *Fejlődés-gazdaságtan* Budapest: Akadémiai Kiadó
- Todaro, Michael P. – Smith, Stephen C. (2009): *Economic Development*. 10. kiadás Boston: Pearson
- Vigvári Gábor (2009): „Változó szerepek. Ágazati politikák a fejlesztő állam tevékenységében” In: Csáki (2009): 127 – 160
- Vigvári Gábor (2010): „Beágyazott autonómia és a WTO” *Fordulat* 8. 40 – 58
- Wade, Robert (1990): *Governing the Market: Economic Theory and the Role of Government in East Asian Industrialization*, New Jersey: Princeton University Press,

6 A szerző témában megjelent publikációi

6.1 Magyar nyelvű publikációk

Könyvfejezet:

Vigvári Gábor (2008): „Polányi "kettős mozgása" a globalizáció folyamatában”. In: Kotosz Balázs, Pál Tamás (szerk): *60 éves a Közgazdaságtudományi Egyetem* 3. Közgazdaságtudományi Kar. Budapest: Aula 83-101 o.

Vigvári Gábor (2009): „Változó szerepek. Ágazati politikák a fejlesztő állam tevékenységében”. In: Csáki György(szerk): *Látható kéz. A fejlesztő állam a globalizációban*. Budapest: Napvilág: 127-160 o.

Vigvári Gábor (2009): „Válságkonvergencia.” In: Magas István (szerk): *Világgazdasági válság, 2008 - 2009*. Budapest: Aula: 349 - 369

Folyóirat cikk

Vigvári Gábor (2004): „Mátrixtranszformáció : A világtrend átalakulása 1870-től 1945-ig.” *Fordulat* 2004 tavasz, 76-88..

Benczes István Zsolt, Vigvári Gábor (2007): „A diszkrecionális költségvetési politika intézményi és szabályalapú korlátai”. *Fejlesztés és Finanszírozás* 2: 25-35

Vigvári Gábor (2010): „Beágyazott autonómia és a WTO”. *Fordulat* 8: 40 – 58

Vigvári Gábor (2010): „Tanulságok a Gazdasági és Monetáris Unió számára a 2008-as világgazdasági válság kapcsán” *Köz-gazdaság* 5 (4): 179 – 197

Vigvári Gábor (2011): „A nemzetközi rezsimek elmélete. Egy politikai gazdaságtani megközelítés”. *Külügyi Szemle* 10 (3)

Műhelytanulmányok

Dani Ákos – Kutasi Gábor – Vigvári Gábor (2011): *Nemzetgazdasági versenyképesség: elmélet, mérés, esettanulmányok* Budapesti Corvinus Egyetem, Világgazdasági Tanszék

6.2 Angol nyelvű publikációk

Folyóirat cikk

Benczes István Zsolt, Vigvári Gábor (2007): „Institutional and rule-based constraints of discretionary fiscal policy”. *Development and Finance* 2: 25-36

Vigvári Gábor (2011): „Governance in the European Union – applying the ‘trilemma of ‘global politics’” *Global Business and Economics Anthology* (megjelenés alatt)

Konferencia előadás

Vigvári Gábor (2010): „Embedded Autonomy and the WTO”. *Spring Meeting of Young Economists*, Luxemburg

6.3 Egyéb, nem a témában készült publikációk

Könyvfejezet:

Vigvári András, Vigvári Gábor (2008): „Az Európai Unió fiskális rendszere”. In: Blahó András(szerk): *Nemzetgazdaság, integráció, világgazdaság : Tanulmányok Paláncsik Tibor akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest: BCE: 301-310

Folyóirat cikk:

Vigvári Gábor (2005): „Tíz évvel a Bokros-csomag után : Összehasonlító tanulmány a hazai sajtó évfordulós elemzéseiről”. *Eszmélet* 67: 104-122

Vigvári Gábor (2006): „Fiskális szabályok - pró és kontra : A költségvetési fegyelem "újráfelfedezése". *Bank és Tőzsde* 9-10: 14-18.